

ОРЧУУЛАХ ЧАДАМЖ, ТҮҮНИЙ ХӨГЖИЛ, ТӨРӨЛ АНГИЛАЛ

Т. Мягмарсүрэн¹⁴

Н. Ууганцэцэг¹⁵

Abstract: *This study aims to examine the concept of translation competence, as well as its historical development and common classification. According to the purpose of this study, four research questions were asked. 1) What exactly is the translation competence?, 2) How many translation competences have been defined?, 3) Are there any social impacts on translation competence?, 4) If this is the case, is the impact taken into account in PLO and CLO in educational programs for English Translation and Interpretation?*

After the study, we found the answers. 1) The translation competence is a set of required skills to make a translation. 2) Although there are categories for translation competence, such as main and sub, they will never be the final version. The reason for this is that during the translation process, the more the translator faces challenges, the more new competences are increased. 3) Translation has already seen a social impact, and this impact will undoubtedly persist. 4) In educational programs for English Translation and Interpretation, educators should include the technical and technological competence that students need today.

Түлхүүр үг: *ойлголт, онол, хандлага, төрөл, PLO, CLO*

Оршил

Аливаа ажил үүрэг гүйцэтгэж байгаа ажилтанд тавигдах шаардлага, эзэмшсэн байвал зохих мэргэжлийн мэдлэг, чадвар гэж бий. Орчуулагч хүнд ч мөн адил орчуулга хийхэд шаардагдах мэргэжлийн шаардлага гэж байх бөгөөд энэ нь орчуулах чадамж юм. Орчуулгын шинжлэх ухаан нь харьцангуй хожуу хөгжиж байгаа шинжлэх ухаан хэдий ч өнөөгийн XXI-р зууны мэдээлэл технологийн энэ эрин үед ихээхэн хурдтай хөгжиж байна. Энэ нь орчуулагчдад хэрхэн нөлөөлөх болсон, орчуулгын мэргэжлээр суралцаж

¹⁴ Доктор Ph.D, Олон Улсын Улаанбаатарын Их Сургууль, Англи хэлний тэнхим

¹⁵ Доктор Ph.D, Олон Улсын Улаанбаатарын Их Сургууль, Англи хэлний тэнхим

байгаа одоогийн суралцагчдад шаардлагатай мэдлэг, чадварыг хөтөлбөр хэрэгжүүлэгчдийн зүгээс эзэмшүүлж байгаа эсэх, цаашид орчуулгын мэргэжлийн хөтөлбөрт ямар ямар орчуулах чадварыг нэмж тусгах шаардлагатай болсон талаар гарцаагүй авч үзэх шаардлагатай болжээ. Иймээс тус судалгаанд дараах 4 асуултыг тавилаа.

1. Орчуулах чадамжийг хэрхэн тодорхойлж байна вэ?
2. Орчуулах чадамжийг хэдэн төрөлд ангилж байна вэ?
3. Орчуулах чадамжийн хөгжилд нийгмийн нөлөө байна уу?
4. Үүний нөлөөг PLO, CLO-д тусгаж байна уу?

Орчуулах чадамж

Орчуулах чадамж гэдэг бол орчуулга хийхэд зайлшгүй шаардагдах чадварын цогц юм. Орчуулах чадамжийн талаар судлахаас өмнө чадамж гэсэн ойлголтыг тодруулан авч үзвэл энэ нь ямар нэг зүйлийг маш сайн хийх чадвар (Cambridge dictionary, n.d.) буюу чадамжтай байна гэдэг нь ажил үүргээ үр өгөөжтэй гүйцэтгэдэг, ажилдаа мэргэшсэн, гаршсан байна гэсэн үг ажээ (Sieck, 2021). Түүнчлэн *“Чадамж гэдэг бол аливаа ажлын гүйцэтгэлийн үнэ цэнийг харьцуулан шинжлэх замаар түүнийг шүүн хэлэлцэх тухай ойлголт юм.”* (Gilbert, 2007) гэж үзсэн бол *“Чадамжийн мөн чанарыг ажлын байртай л холбож ойлгоно. Учир юунд вэ гэхээр ажлын байран дээр байнга гардаг эрсдэл, түүнээс үүсэн гарах үр дагаврын аль алинд нь зайлшгүй чиглэж байх ёстой гол зүйл нь чадамж юм. Тиймээс чадамж гэдэг дарга, захирал, ажилтан гээд бүгдийнх эт хувьд хариуцсан үйл ажиллагааныхаа явцад үүсэж болох эрсдэлийг олж таних чадвар нь бөгөөд эрсдэл бий болсон тохиолдолд чадамжаа ашиглан зөв арга хэмжээ авч, түүнийг хяналтдаа оруулах явдал юм.”* хэмээн (Haskitt, 2023) тодорхойлсон нь ч байна. Энэ бүхнээс үзэхэд чадамжийг тодорхой ажил үүрэг гүйцэтгэж байгаа хэн бүхэнд хамаатуулж байгаа төдийгүй энэ нь тухайн ажил үүргийг гүйцэтгэхэд ажилтнаас заавал шаардах мэдлэг, чадвар, туршлагын цогц болж байна.

XIX-р зууны дунд үед орчуулгын чадамжийг тодорхойлж байсан тодорхойлолтыг авч үзэхэд *“Орчуулах чадамж бол орчуулга хийх суурь мэдлэг.”* (Chomsky, 1965), *“Хоёр хэл эзэмшсэн хүн буюу “төрөлхийн орчуулагч”-д яваандаа суусан чадвар.”* (Harris, 1977) гэх зэргээр орчуулгад хэл шинжлэлийн нөлөө хамгийн их байсан энэ үеийг тодруулсан хэлтэй холбож тайлбарласан нэг хэсэг судлаачид байхад нөгөө нэг хэсэг нь орчуулгын чадамж нь хүнд төрөлхийн заяасан заяагдмал шинжтэй байдаг гэж тайлбарлаж байжээ. Харин XX зуун гарахад энэ ойлголт өөрчлөгдөж, (Fraser, 2000) *“Онолыг мэдлэг, орчуулгын практик туршилагаа ашигласны үр дүнд бий болсон мэргэжлийн орчуулагчийн мэдлэг, туршилага, шүүмжлэл.”* хэмээн орчуулах чадамжийг өмнөх үеийнхнээс илүү шинжлэх ухаанчаар өргөн хүрээнд тодорхойлжээ. Түүнчлэн орчуулах чадамж нь хэд хэдэн төрөл ангиллаас бүрдэнэ гэж үзэх судлаачид байсан ба (Schaffer, C and Adab, B,(eds), 2000) нарын судлаачид *“Хэлний, соёлын, мэргэжлийн*

салбарын гэх мэт орчуулга хийхэд заавал шаардагдах наад захын мэргэжлийн ур чадвар.” гэж тодорхойлжээ.

Орчуулах чадамжийн онолын чиг хандлага

Орчуулах чадамжийн талаарх онолын чиг хандлага хэрхэн хувьсаж ирснийг судалж, үнэлж дүгнэсэн (Kiraly, 1995; Hansen 1997; РАСТЕ, 2000; Рум, 2003; Lesznyak, 2007) нарын олон судлаачид байх бөгөөд энэ судалгаанд Антони Пим, Лэстик нарын судалгааг жишээ болгон авлаа. Австралийн эрдэмтэн, орчуулга, соёл судлаач (Рум, 2003) мэдээллийн технологийн эрин үед орчуулах чадамж ямар байх вэ гэдэг талаас нь судалгааны тоймоо гаргажээ. Тэрээр 1970-д оноос хойш нийтэд өргөн дэлгэрсэн орчуулах чадамжийн талаарх ойлголтыг нэгтгэж, 4 хэсэгт хуваасан байна.

- Орчуулах чадамжийг тодорхойлоогүй үе
- Хэлний чадамжийн нийлбэр
- Нэг супер чадамж
- Олон бүрэлдэхүүнт

Орчуулах чадамжийг тодорхойлоогүй үе: Орчуулах чадамжийн талаар судлаачид ярьж, тодорхойлох хүртэлх хугацаанаас өмнөх цаг үеийг орчуулах чадамжийг тодорхойлоогүй үе гэж судлаачид нэрлэж байгаа бөгөөд нэгэнт энэ талаарх тодорхой ойлголт, үзэл санаа байхгүй тул энэ ангиллыг цаашдаа байлгах шаардлага ер нь байхгүй гэж үзжээ (Lesznyak, 2007).

Хэлний чадамжийн нийлбэр: 1970-д онд орчуулга судлалд хэл шинжлэлийн нөлөө их байсан үе гэгдэх бөгөөд орчуулах чадамжийг дан хэлний чадвараар тодорхойлох нь түгээмэл байсан (Mohamed Reza Esfandiari, Tengku Sepora, Tengku Mahadi, 2014) ба сурвалж хэл, зорилтот хэл хоёрын хэлний чадварыг хамааруулан авч үзэж байв (Lesznyak, 2007). Тиймээс орчуулагч хүн сурвалж хэлний бичвэрийг задлан шинжлээд, зорилтот хэлний нийцэх бичвэрээр утга санааг илэрхийлж байх нь чухал гэсэн хандлага зонхилж байжээ (Wills, 1982). Энэ үеийн орчуулга судлалын судлаачид орчуулах чадамжийг зөвхөн хэл шинжлэлийн талаас нь авч үзэн, орчуулагч хүний бусад чадвар, дадал, туршлагыг хараахан хөндөж эхлээгүй байжээ. Хэлний үндсэн чадварууд орчуулах чадамжид хэдий чухал байр суурь эзлэх ч дан ганц хэлний чадамжаар орчуулах чадамжийг тодорхойлох боломжгүй.

Нэг супер чадамж: 1980-д оны эхэн үеэс (Shreve, 1986; Toury, 1995; Krings, 1986; Koller, 1992) нарын орчуулга судлалын судлаачид орчуулах чадамжийн талаарх өмнөх үзэл баримтлалаас арай өөр үзэл санааг дэвшүүлсэн. Тэд орчуулах чадамж бол төрмөл ч бус, зөвхөн хэлний чадамж ч биш, өөр цогц чадвар байх ёстой гэсэн байр суурьтай байв. Уг судлаачид орчуулах чадамжийн нэг л супер чадамж байх нь зүйтэй гэж үзэж байсан бөгөөд улмаар эндээс орчуулгын минималист хандлага бий болжээ. (Рум, 2003) орчуулах чадварыг ийм тийм гэж тодорхойлох боломжгүй, орчуулагч хүний эзэмшвэл зохих гэсэн чадамжийн жагсаалт гэж байх албагүй. Тэрээр ер нь орчуулагч хүнд

орчуулах явцад нь тулгарч байгаа асуудал, нийгмийн нөлөөгөөр үүссэн хэрэгцээ шаардлагын улмаас шинээр эзэмших чадамж нь нэмэгдсээр байх тул орчуулах тодорхой үзүүлэлтээр хязгаарлах шаардлагагүй гэсэн байр суурийг илэрхийлж байжээ. Пим минималист хандлагаараа хоёр чадварыг тодорхойлсон бөгөөд орчуулагч хүн нэгд, орчуулгаа хийхдээ боломжит хэд хэдэн дүйцлийг олж тогтоогоод, хоёрт, түүн дотроос хамгийн сайн нийцэж байгааг нь сонгоно гэжээ. Орчуулах чадамжийн талаарх энэ үеийн судлаачдын үзэл санааг дүгнэхэд өмнөх үеэ бодвол орчуулагчдад хэлний чадвараас гадна өөр чадварыг эзэмшсэн байх ёстой гэж үзэж байснаараа сайшаалтай байна. Гэвч орчуулах чадамжийн талаарх тодорхой ангилал гараагүй байв.

Олон бүрэлдэхүүнт: Нэг супер чадамж орчуулах чадамжийн онолын хандлага хөгжиж байсан цаг хугацаанаас арав хүрэхгүй жилийн дотор дараагийн шинэ хандлага гарч иржээ. Тухайлбал (Pietrzak, 2019) орчуулах чадамжийн талаарх нэгэн өгүүлэлдээ *“Орчуулга судлал нь дискурс анализ, эх судлал, прагматик, сэтгэц хэл шинжлэл, нийгмийн хэл шинжлэл, соёл судлал, мэдээллийн технологи гэх мэт салбар дундын шинжлэх ухаан юм. Саяхнаас орчуулагчид орчуулгын бизнес, орчуулгын зах зээлтэй холбогдох болсноор хийсэн орчуулгаа баримтжуулах, нэр томъёо оноох, хянан засварлах, нутагшуулах зэрэг процессын улмаас орчуулгын чадамжийн төрөл даган баяжих боллоо.”* хэмээсэн нь тун оновчтой дүгнэлт болжээ. Учир нь орчин үед хүмүүс дэлхий ертөнцөөрөө хэрэн хэсэж аялах, зугаалах, ажил хэрэг хөөцөлдөх, эмчилгээ хийлгэх, суралцах, гадаад хүнтэй гэрлэж олон улсын гэр бүлийн тоо өсөх хандлагатай болсноор ах дүү хамаатан садандаа зочлох гэх зэрэг олон янзын зорилгоор гадаад хэлийг өргөн ашиглах боллоо. Энэ хэрэгцээ нь орчуулгыг бие даасан бизнесийн нэгэн салбар болон хөгжихөд хүргэснээр орчуулах чадамжийн төрөл, ангилал ихээхэн тодорхой болж иржээ гэж үзэх үндэстэй юм.

Олон бүрэлдэхүүнт онолын энэ чиг хандлагаар орчуулах чадамж нь хэл шинжлэлийн хэд хэдэн үндсэн ба дэд салбараас бүрдэнэ гэсэн үзэл санаанд тулгуурлаж байгаа бөгөөд энэ үед орчуулах чадамжийн нэлээд олон загвар бий болжээ. Эдгээрээс дурдвал,

- “Хойнгийн орчуулах төгс процесс загвар” (Hoing, 1991)
- “Бэллийн орчуулгын процесс загвар” (Bell, 1991)
- “Столзийн загвар” (Stoze, 1992)
- “Киралийн загвар” (Kiraly, 1995)
- “Бийбийн орчуулгын харилцааны төгс чадамж” (Beeby, 1996)
- “Хатим, Масоны орчуулгын цогц чадамж загвар” (Hatim & Mason, 1977)
- “Рискугийн загвар” (Risku, 1998)
- “Каймплийн загвар” (Campbell, 1998)
- “Албрэт Ньюбэртийн гурвалсан загвар”(Albrecht Neubert, 2000)

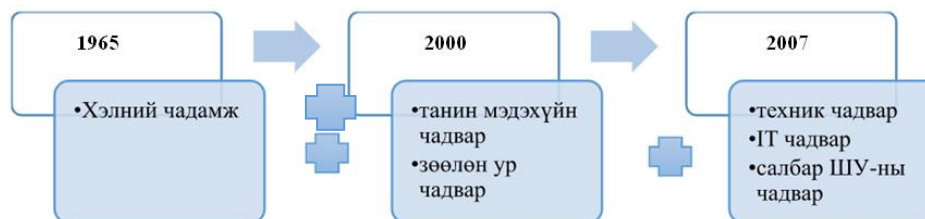
- “РАСТЕ бүлгийн цогц загвар” (РАСТЕ, 2003)
- “Гоперкийн орчуулах чадвар эзэмших загвар” (Gopferich, 2007) зэрэг байна.

Онолын энэ хандлага нь орчуулах чадамжийн талаарх ойлголтыг өмнөх хоёр хандлагаас илүү өргөн хүрээнд гүн гүнзгий судалж, хөгжүүлж чадсан, орчуулга бол зөвхөн хэл шинжлэлийн салбар шинжлэх ухаанаар хязгаарлагдахгүй, өөрөө бие даасан шинжлэх ухаан болж, дангаараа бусад шинжлэх ухаантай хавсарсан салбар дундын шинжлэх ухаан болсныг илтгэж байна. Түүнчлэн дэлхийн иргэдийн амьдралын хэв маяг эрс өөрчлөгдөж, хил хязгаар дамнан ажиллах амьдрах болсон, ялангуяа залуус үндэстний ялгааг үл тоон хоорондоо цахим сүлжээгээр эелдгээр нөхөрлөх болсон зэрэг нэг дэлхийдээ нэгдэж амьдрах хандлага хүчтэй газар авах болсон нь орчуулгын цар хүрээг улам томсгож байна. Энэ хэрээр мэргэжлийн орчуулагч бусдаас ялгарсан чадамжтай байх шаардлагатай болж, орчуулах чадамжийн төрөл ч илүү тодорхой болох болсон байна.

Орчуулах чадамжийн хөгжлийн явц

Орчуулах чадамжийн хөгжил нь онолын чиг хандлагатайгаа нягт холбоотой. Тухайлбал (Chomsky, 1965) бүтээлд дурдсанаар орчуулах чадамж гэдэг бол хэлний чадамж бөгөөд энэ нь хэл зүйн түвшинд сурвалж хэлээс зорилтот хэлд бичвэрийн утгын зөв илэрхийлэх явдал гэж үзэж байжээ.

Зураг 1. Орчуулах чадамжийн хөгжлийн явц

Гэвч гучаад жилийн дараа энэ ойлголт ихээхэн өөрчлөгдөж баяжсан байна. Орчуулагч нь нэгд, өөрт байхгүй шинэ чадамжийг эзэмших; хоёрт, одоо байгаа чадамжаа сайжруулах; гуравт, орчуулах арга зүйн чадамж эзэмших нь чухал гэж үзэх болжээ (Presas, 2000). Үүнтэй холбоотойгоор Пресас орчуулагчид хэлний чадамж дээрээ нэмээд танин мэдэхүйн болон зөөлөн ур чадваруудыг эзэмшсэн байх талаар тэмдэглэжээ. Тухайлбал үүнд, урт хугацааны санах ойгоо хөгжүүлэх, орчуулгад 3 дахь хэлийг ашиглах, өөртөө итгэлтэй байх, эелдэг зөв харилцаатай байх, тууштай байх зэргийг багтаажээ.

Хорин нэгдүгээр зууны эхэн үед орчуулагч нь мэргэжлийн үндсэн чадамжаасаа гадна орчин үеийн чадамжийг эзэмших шаардлагатай тулгарч эхэлжээ, үүнд хоёр хэлний редактор, шүүн тунгаагч, мультимедиа дизайнер, мэдээллийн технологийн мэргэжилтэн, соёлын зууч, нутагшуулагч, нэр томьёо судлаач зэрэг чадамж багтаж байна (Piotrowska, 2007). Хорьдугаар зууны дунд үед гэхэд зөвхөн хэлний чадамжаар

тодорхойлогдож байсан орчуулах чадамж дөчөөдхөн жилийн дотор эрчимтэй хөгжиж хорьдугаар зууны эхэн үе гэхэд мэдээллийн эрин зууны нөлөөгөөр орчуулагчийг хувийн суурь ур чадвараа сайжруулах, оюуны чадвараа хөгжүүлэх, төрөл бүрийн шинжлэх ухааны мэдлэгтэй болох, мэдээлэл технологи, техникийн зэрэг шинэ шинэ ур чадварыг эзэмшихэд хүргэжээ.

Орчуулах чадамжийн төрөл

Орчуулах чадамжийн төрлийг судлаачид үндсэн, дэд гэж бүлэглэх эсвэл ерөнхийд багцлах байдлаар ангилсан байна. Энэ судалгаанд ерөнхийд нь ангилсан ангиллыг авч үзэж байгаа бөгөөд орчуулах чадамжийн дараах нийтлэг 6 төрөл байна (Zainurrahman, 2010), (Nord, 2005). Эдгээр нь,

1. Хэл
2. Эх /текст/
3. Салбар
4. Соёл
5. Хувиргах /дамжуулах/
6. Техник, технологи

Хэлний чадамж: Орчуулга нь хэлний онолд тулгуурлах ба орчуулах чадамжийн суурь чадамж гэгдэх энэхүү хэлний чадамжийг илэрхийлэх, мэдээлэх, дуудлага гэсэн гурван төрлийн хэлний үүргийг эзэмшсэнээр орчуулагч нь хэлний төгс чадамжтай болно (Newmark, 1998). Бусад судлаачид ч “*Орчуулга нь хэлний онолд тулгуурлах ёстой.*” (Catford in Baker&Malmkjaer, 2001:120), “*Орчуулга бол хэл юм, тиймээс орчуулагч хүн сурвалж ба зорилтот хоёр хэл (үг, хэллэг, өгүүлбэр, дискурс)-ний гүн мэдлэгтэй байх ёстой.*” (Jakobson in Munday, 2001:5) гэж үзэж байв. Орчуулах чадамжийг хэлний чадамжаас ангид авч үзэх огт боломжгүй. Учир нь хэлний чадамж орчуулгын чадамжгүйгээр үүргээ гүйцэтгэж чадах бол орчуулах чадамж нь хэлний чадамжгүйгээр оршин тогтнож үл чадна (Pietrzak, 2019). Тиймээс орчуулагч хүн хоёр хэлний авиа зүй, үг зүй, үгсийн сан, өгүүлбэр зүй, найруулга зүй гэх мэт хэл шинжлэлийн бүхий онолын мэдлэгийг эзэмших нь зүй ёсны хэрэг юм.

Эхийн чадамж: Эхийн чадамж гэдэгт эхийн бүтэц, жанр, төрөл хэлбэрийг авч үзэж байна. Текст бүр өөр өөрийн гэсэн онцлог бүтэцтэй тул орчуулагч хүн тэр бүрийг ялгаатай байдлаар нь орчуулж чаддаг чадвартай байх ёстой. Тухайлбал захиа захидал орчуулах нь урилга орчуулахаас, эрдэм шинжилгээний өгүүллэг орчуулах нь үргэлжилсэн үгийн зохиолоос ялгаатай. Тиймээс эхийн төрөл жанр, хэлбэрээс хамаараад өөр өөр үг сонгох болдог. Учир нь текст бүр тогтсон үг хэллэгтэй тул зорилтот хэлдээ хэлж, бичиж заншсан тэр үг хэллэгийг олж орчуулах учиртай. Түүнчлэн текст бүрийн төрөлд тохирсон орчуулгын тусгай арга бий (Zainurrahman, 2010). Орчуулагч хүн эхийн чадамжийг эзэмшсэнээр эх хэлний текстийн төрөл жанр, тогтсон ёс горимыг хадгалах,

хүлээн авагчид үл ойлголцол үүсгэхээс сэргийлэх, мэдээллийг илгээгч ба хүлээн авагч хоёрын хооронд харилцах нөхцөлийг бүрдүүлэх боломжтой болно (Zainurrahman, 2010).

Салбарын чадамж: Орчуулагч хүн орчуулж байгаа мэдээллийнхээ холбогдох салбар шинжлэх ухааны мэдлэгтэй байх шаардлагатай (Zainurrahman, 2010). Жишээ нь, энэ нь худалдааны тэнцэл, мэдээллийн технологи, гэрлэлтийн хууль гэх мэт нарийн мэргэжлийн салбарын мэдээллийг орчуулах чадамж юм (Nord, 2005). Тиймээс орчуулагч нь орчуулж байгаа эхийн цаад салбар шинжлэх ухааны өргөн мэдлэгтэй байж гэмээ нь сая орчуулга нь оновчтой болно.

Соёлын чадамж: Орчуулга хийх явцад сурвалж хэлний зарим үгийг зорилтот хэлд өөр үг хэллэгээр орчуулах болдог, заримдаа ямар ч огт орчуулж чадахгүй мухардалд ч ордог. Хэрвээ орчуулагч нь сурвалж ба зорилтот хэлний аль алины соёлын чадамжтай байвал үгийн утгын дүйцлийн хангаж чадна (Kastberg, 2007). Өнөө үед орчуулагч нь зөвхөн орчуулах хэлний ард түмний соёлын мэдлэгтэй болохоос гадна өөрийн төрөлх улс орны соёл, ёс заншил, уламжлалыг ч ялгаагүй сайтар таньж мэдэх шаардлагатай болсон байгаа.

Хувиргах чадамж: Хувиргах буюу дамжуулах чадамж нь орчуулагчийг хэлний ба хэлний бус гүн мэдлэгтэй байхыг хэлнэ. Орчуулгын хамгийн дээд түвшний чадамж гэгдэх энэ чадамж нь орчуулагчаас хэлзүй, утга зүйн хувиргалыг сайн хийхийг шаардахаас гадна тухайн текстэд буусан төсөөлөл, дүр дүрслэлийг ч давхар оновчтой хувиргахыг шаардана. Хувиргах чадамж нь хэлний, текстийн, салбарын, соёлын гэх мэт бүх чадамжийн уулзвар юм (Zainurrahman, 2010). Орчуулагчийн хувиргах чадамж сайжирснаар ойлгомжгүй, алдаа мадагтай орчуулах эрсдэл буурч, цагаа хий дэмий үрэх нь багасна.

Техник, технологийн чадамж: Нийгэм хувьсан өөрчлөгдөхийн хэрээр орчуулагчдад шинэ шинэ чадамж эзэмших шаардлага нэмэгдсээр байна. Жишээ нь, орчуулгыг дэмжих программ, апп ашиглах, шаардлагатай компьютерын программ хангамж дээр ажиллах, хийсэн орчуулгадаа эшлэл зүүлт хийх гэх мэт нэмэлт ажиллагааг компьютерын цэс ашиглан хийх, орчуулсан бичвэрээ янз бүрийн хэлбэрээр онлайн орчинд болон компьютерт хадгалах, онлайн толь бичиг ашиглах зэрэг сүүлийн үеийн хиймэл оюун ухааны давуу талыг ашиглаж сурах чадамж юм.

Орчуулах чадамж ба PLO, CLO

Тус судалгааны явцад судлан тодруулсан орчин үеийн орчуулагч, хэлмэрч мэргэжилтэнд тавигдаж байгаа орчуулах чадамжийг өөрийн сургууль /Олон Улсын Улаанбаатарын Их Сургууль/-ийн “Гадаад хэлний орчуулга /Англи хэл/” бакалаврын хөтөлбөрийн “Орчуулагч мэргэжлийн загвар”-т тодорхойлсон чадамжтай харьцууллаа. Тус загвар нь хөтөлбөрийн цөм, мэргэжлийн мэдлэг чадвар, мэргэжлийн чадамж, олон улсын түвшний боловсрол гэсэн 4 хүрээтэй бөгөөд хэл, соёл, салбар, текст, хувиргах, техник технологи гэсэн дээрх 6 чадамжийг бүгдийг багтаасан ч хэрэгжилт дээрээ техник,

технологийн чадамжийг эзэмшүүлэх хичээлийн агуулга нь тодорхой биш байсаар байна. Тус бакалаврын хөтөлбөр нь 2021 онд дотоодод магадлан итгэмжлэгдэж 5 жилийн эрх авсан бөгөөд хөтөлбөрийн өөрийн үнэлгээний тайлангийн нэгдсэн дүгнэлтэд мөн суралцагчдад орчуулгад техник, технологи ашиглах талаарх чадвар эзэмшүүлэх шаардлагатай байгааг дурдан бичиж байсан. Тус өөрийн үнэлгээний тайлангийн дүгнэлт, энэ судалгааны ажлын ажлын дүгнэлтийн аль аль нь орчуулагч, хэлмэрч мэргэжилтэн нь орчин үеийн техник, технологийг ашиглах чадамжтай байх зайлшгүй шаардлагатай тулгарсныг нотоллоо. Тиймээс орчуулагч мэргэжлийн хөтөлбөрт суралцагчдад энэ чадамжийг эзэмшүүлэх хичээл төлөвлөн заах хэрэгтэй байна.

Дүгнэлт, санал

Орчуулах чадамж, түүний хөгжил болон орчуулах чадамжийн нийтлэг төрөл ангиллыг судлах бүхий зорилгын дагуу 4-н судалгааны асуултыг тавьсан бөгөөд дараах дүгнэлтэд хүрлээ.

1. Орчуулах чадамж гэдэг бол орчуулга хийхэд зайлшгүй шаардагдах чадварын цогц юм.
2. Орчуулгын чадамжийг үндсэн, дэд гэх зэрэг олон төрлөөр ангилан, төрөлжүүлэх ч энэ нь хамгийн эцсийн хувилбар биш юм. Орчуулга хийх явцад нь хэдий олон бэрхшээл орчуулагчид учирна тэр хэрээрээ чадамж нь нэмэгдсээр байх болно.
3. Нийгэм нь орчуулгын чадамжид нөлөөлсөөр ирсэн, цаашдаа нөлөөлнө.
4. Орчуулагч, хэлмэрч мэргэжлийн хөтөлбөрт сүүлийн үеийн мэдээллийн технологи, хиймэл оюун ухааны хэрэгслийг ашиглах, техник ажиллагаа хийх чадамжийг тусгах шаардлагатай.

Ном зүй

1. *Cambridge dictionary* . (огноо байхгүй).
2. Chomsky, N. (1965). *Aspects of Theory of Syntax*. Cambridge: Massachusetts: MIT Press.
3. Fraser, J. (2000). The Broader View: How Freelance Translators Define Translation Competence. *Developing Translation Competence, Schaffer, C and Adab, B., (eds) Amsterdam/Philadelphia: Benjamins* , 51-62.
4. Gilbert, T. F. (2007). *Human Competence*. San Francisco : Pfeiffer.
5. Hackitt, J. (2023). *HSE. What is competence?*: <https://www.hse.gov.uk/competence/what-is-competence.htm>-ээс Гаргасан
6. Harris, B. (1977). The Importance of Natural Translation. *Working Papers in Bilingualism 12*, 96-114.
7. Kastberg, P. (2007). Cultural Issues Facing the Technical Translator. *The Journal of Specialized Translation, Issue 8*.

8. Lesznyàk, M. (2007). Conceptualizing translation competence. *Across languages and cultures*, 8 (2), 167-194.
 9. Mohamed Reza Esfandiari, Tengku Sepora, Tengku Mahadi. (2014). Translation Competence: Aging Towards Modern Views. *Procedia: Social and Behavioral Science*
 10. Newmark, P. (1998). *A textbook of translation (Vol 66)*. New York: Prentice Hall.
 11. Nord. (2005). *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*, Amsterdam: Rodopi .
 12. Pietrzak, P. (2019 оны September 24). *Researchgate*. Translation Competence: <https://www.researchgate.net/publication/330134904-ээс> Гаргасан
 13. Piotrowska, M. (2007). *Process Decyzyjny Tłumacza. Podstawy Metodologii Nauczania Przekładu Pisemnego*, Krakow: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
 14. Presas, M. (2000). Bilingual Competence and Translation Competence, in Schaffer, Ch Adab, B. (eds). *Developing Translation Competence*, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 19-31.
 15. Pym, A. (2003). Redefining Translation Competence in an Electronic Age . *In Defence of a Minimalist Approach*, in *Clas, A (ed.) Meta: Translators' Journal vol 48, no. 4, Dec*, 481-497.
 16. Schaffer, C and Adab, B.(eds). (2000). *Developing Translation Competence*, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
 17. Sieck, W. (2021 оны September 17). *Global Cognition*. What is Competence and Why is it Important?: <https://www.globalcognition.org/what-is-competence/-ээс> Гаргасан
 18. Wills, W. (1982). *The science of translation*. Tübingen: Gunter Narr.
- Zainurrahman. (2010). Five translation competencies. *Zainurrahman's Personal Journal*.